

HÖGSTA DOMSTOLENS BESLUT

meddelat i Stockholm den 10 december 2008

Mål nr

B 87-07

KLAGANDE

Kuivakangas viltvårdsområdesförening

Ombud: Jur.kand. ÅP

MOTPART

HÖ

Ombud och offentlig försvarare: Advokat LA

SAKEN

Jaktbrott

ÖVERKLAGADE AVGÖRANDET

Hovrätten för Övre Norrlands dom den 4 december 2006 i mål B 898-05

HÖGSTA DOMSTOLENS AVGÖRANDE

Högsta domstolen, som avslår yrkandet om muntlig förhandling, avvisar överklagandet.

För försvaret av HÖ i Högsta domstolen tillerkänns LA ersättning av allmänna medel med tjugotvåuseniohundrasjuttioen (22 971) kr för arbete. I ersättningen ingår mervärdesskatt med 4 594 kr.

Kuivakangas viltvårdsområdesförening skall till staten återbetala kostnaden för HÖs försvar i Högsta domstolen.

YRKANDEN I HÖGSTA DOMSTOLEN M.M.

Sedan Kuivakangas viltvårdsområdesförening överklagat hovrättens dom har Högsta domstolen meddelat prövningstillstånd i frågan om de gärningar för vilka HÖ åtalats utgör brott samt förklarat frågan om prövningstillstånd i målet i övrigt vilande.

Målet har efter återkallelse avskrivits såvitt avser alla tilltalade utom HÖ.

Fråga har uppkommit om viltvårdsområdesföreningens målsäganderätt och HÖ har yrkat att överklagandet skall avvisas.

Viltvårdsområdesföreningen har gjort gällande att föreningen har målsäganderätt och anfört att frågan om målsäganderätten bör avgöras i samband med prövningen av målet i sak vid huvudförhandling.

SKÄL

Åklagaren väckte åtal mot HÖ och nio andra personer för jaktbrott, sedan Kuivakangas viltvårdsområdesförening angivit brotten till åtal. Föreningen framställde också ett skadeståndsanspråk. Tingsrätten, som avskilde det enskilda anspråket från handläggningen av brottmålet, dömde de tilltalade för jaktbrott. Hovrätten ogillade åtalet mot samtliga tilltalade. Föreningen, som inte biträdde åtalet i tingsrätten och hovrätten, har överklagat hovrättens dom såvitt avser åtalet mot HÖ.

Enligt 20 kap. 8 § andra stycket rättegångsbalken får målsäganden fullfölja talan i högre rätt. Denna rätt gäller oavsett om åklagaren går vidare till högre instans och även om målsäganden inte har biträtt åtalet vid den lägre rätten.

Frågan är emellertid om viltvårdsområdesföreningen är målsägande beträffande den gärning som HÖ enligt gärningsbeskrivningen har gjort sig skyldig till och därmed har rätt att överklaga hovrättens dom. Denna fråga bör avgöras innan Högsta domstolen prövar den dispenserade frågan.

Utgångspunkten för prövningen av föreningens målsäganderätt är det väckta åtalet. Den gärningsbeskrivning som låg till grund för tingsrättens prövning av åtalet lyder till den del den avser HÖ:

Kuivakangas viltvårdsområde har inför älgjakten 2003 av länsstyrelsen i Norrbottens län på licens tilldelats 23 vuxna djur och inför älgjakten 2004 17 vuxna djur. Vid Kuivakangas viltvårdsområdesförenings ordinarie jaktstämmor 2003-08-09 och 2004-08-15 har beslut fattats hur gemensamhetsjakten efter älg

på viltvårdsområdets marker skulle organiseras för resp. år. Härvid har också beslutats att gemensamhetsjakten skulle uppdelas på tre jaktlag med tre utsedda och angivna jaktledare.

[Andra tilltalade] och HÖ har i strid mot vad som beslutats vid jaktstämorna bildat ett eget jaktlag och under jaktåret 2003 bedrivit jakt efter älg på Kuivakangas viltvårdsområdesförenings marker inom Övertorneå kommun utan att de varit berättigade till detta genom egen licens. Under jaktåret 2004 har förfaringssättet upprepats ---. De tilltalade har egenmäktigt tilldelat, fällt och tillägnat sig älgar från viltvårdsområdets licens och uppsåtligen och olovligen jagat älg på viltvårdsområdets marker. Under 2003 har jaktlaget fällt 2 vuxna djur och 1 kalv och under 2004 3 vuxna djur och 2 kalvar.

I hovrätten har åklagaren till förtydligande av sitt gärningspåstående gjort gällande att envar av de tilltalade skall fällas till ansvar enligt första delen av 43 § 1 jaktlagen (1987:259), dvs. att de med uppsåt eller av grov oaktsamhet olovligen jagat på annans jaktområde, samt alternativt gjort gällande att envar av de tilltalade med hänvisning till 3 § jaktlagen skall fällas till ansvar enligt 43 § 2 samma lag. Någon justering av gärningsbeskrivningen har inte skett i Högsta domstolen.

Målsägande är enligt 20 kap. 8 § fjärde stycket rättegångsbalken den, mot vilken brott är begånget eller som därav blivit förnärad eller lidit skada.

Jaktlagen saknar uttryckliga bestämmelser om vem som kan anses som målsägande vid jaktbrott (jfr numera upphävda 34 § fjärde stycket lagen, 1938:274, om rätt till jakt). I 32 § andra stycket i den numera upphävda lagen (1980:894) om jaktvårdsområden angavs jaktvårdsområdesförening

särskilt som målsägande för gärning bestående i att en person som hade rätt att jaga inom området överträdde de regler som enligt föreningens stadgar eller jaktstämmans beslut gällde för jakten inom området. Enligt paragrafen var gärningen belagd med bötesstraff, om straff inte kunde följas enligt annan lag eller författning. Med hänvisning till att regeringsformen innehåller begränsningar av möjligheten att delegera normgivningsmakt i fråga om

handlingsnormer vars överträdelse kan medföra straff, överfördes inte straffsanktionen av en jaktvårdsområdesförenings beslut rörande jakt till lagen (2000:592) om viltvårdsområden (se prop. 1999/2000:73 s. 44 f.). Den har istället ersatts med sanktionsmöjligheten i 26 § lagen om viltvårdsområden, som anger att föreningen får besluta att en medlem eller en jakträttshavare som bryter mot en regel som har beslutats med stöd av 23–25 §§ samma lag skall avstängas från områdesjakt och gemensamhetsjakt under högst ett år. I andra stycket i denna paragraf anges vidare att vilt som dödats i strid med viltvårdsområdesföreningens avskjutningsregler tillfaller föreningen.

Således måste prövas om Kuivakangas viltvårdsområdesförening är att anse som målsägande med stöd av den allmänna bestämmelsen i 20 kap. 8 § fjärde stycket rättegångsbalken.

Jaktlagstiftningens skyddsändamål är primärt att skydda det fredade viltet och att främja en med hänsyn till allmänna och enskilda intressen lämplig utveckling av viltstammarna (4 § jaktlagen). Emellertid skyddas genom bl.a. 43 § 1, jfr 10 §, jaktlagen även en fastighetsägares rätt till jakt på den mark som hör till fastigheten; jakträtten har ansetts starkt förknippad med äganderätten. På motsvarande sätt skyddar bestämmelsen nyttjanderätt till jakt.

Innehavare av rätt att utöva jakt får således anses vara målsägande om annan uppsåtligen eller av oaktsamhet olovligen jagar på dennes jaktområde.

I syfte att främja viltvården genom samordning av jakten och åtgärder till skydd och stöd för viltet kan två eller flera fastigheter sammanföras till ett viltvårdsområde, varvid en viltvårdsområdesförening bildas (1 § lagen om viltvårdsområden). Inrättandet av ett viltvårdsområde innebär inte att fastighetsägarna inom området avhänder sig jakträtten på sin mark till föreningen (jfr beträffande jaktvårdsområde prop. 1979/80:180 s. 120).

Kuivakangas viltvårdsområdesförening har till stöd för sin målsäganderätt åberopat dels att det föreligger beslut enligt 23 § lagen om viltvårdsområden angående områdes- och gemensamhetsjakt efter älg, dels att föreningen genom avtal har nyttjanderätt till jakt på mark inom viltvårdsområdet.

Ett beslut om områdesjakt innebär att den djurart som avses med beslutet får jagas inom hela området oberoende av fastighetsgränserna och, vid beslut om gemensamhetsjakt, därvid bara tillsammans med andra jakträttshavare inom området. Beslutet innebär således att en jakträttshavare å ena sidan kan utöva sin jakträtt på hela viltvårdsområdet, men å andra sidan inte kan hindra att annan medlem jagar på jakträttshavarens eget jaktområde. Viltvårdsområdesföreningen tillerkänns i sig således inget jaktområde genom beslutet om områdesjakt och ett beslut om gemensamhetsjakt utgör endast ett beslut om hur områdesjakten skall utövas. Av det nu sagda följer att även om en viltvårdsområdesförening erhållit en nyttjanderätt till jakt genom upplåtelse från en fastighetsägare inom viltvårdsområdet, så medför inte detta att före-

ingens jakträtt kränks, när en medlem i föreningen med stöd av ett beslut om områdesjakt jagar på det med jakträtt upplåttna området.

I gärningsbeskrivningen anges att HÖ har tilldelat, fällt och tillägnat sig älgar från viltvårdsområdets licens, och föreningen har åberopat licensinnehavet som stöd för sin målsäganderätt.

En licens att jaga älg utgör ett i tiden och till antalet djur meddelat undantag från förbudet i 3 § jaktlagen att jaga vilt och avser ett registrerat licensområde. Undantaget motiveras av samhällets intresse av att älgstammen hålls på en lämplig nivå inom det område som licensen avser. Licensen medför i sig ingen jakträtt. Det tillstånd att fälla älg som meddelats genom licensen gäller jakträttshavarna inom licensområdet gemensamt. Även om licensen är en förutsättning för lovlig jakt på älg kan den, med hänsyn till licensens ändamål och karaktär samt brist på överlåtbarhet, inte anses utgöra en förmögenhetstillgång.

Kuivakangas viltvårdsområdesförening kan därför inte grunda sitt påstående om målsäganderätt på att HÖ, som är medlem i föreningen, har jagat på dess jaktområde eller på att han på annat sätt angripit föreningens ägande- eller nyttjanderätt. De påtalade gärningarna är således inte begångna mot föreningen.

Mot bakgrund av syftet med bildandet av ett viltvårdsområde har en viltvårdsområdesförening ett intresse av att jakten inom viltvårdsområdet bedrivs i samordnad form och att viltstammen hålls på en lämplig nivå, t.ex.

genom att överavskjutning inte sker. Som framgått ovan utgör emellertid jakt som företas av medlem i strid med föreningens beslut om gemensamhetsjakt och hur denna skall utövas inte längre brott. De bestämmelser i 1938 års jaktlag som gav utrymme för att en jaktvårdsområdesförening under vissa förhållanden kunde anses som målsägande överfördes inte till jaktlagen; inte heller behölls angivelse som förutsättning för åtal. Det nu anförda medför att en viltvårdsområdesförening inte bör anses som målsägande redan av det skälet att dess intressen berörs. Det förhållandet att en viltvårdsområdesförening på sätt och vis kan sägas ha tilldelats offentlig-rättsliga förvaltningsuppgifter som rör viltvården medför inte någon annan bedömning.

Föreningen har gjort gällande att den är målsägande eftersom den lidit skada genom att HÖ i strid med 26 § andra stycket lagen om viltvårdsområden har tillägnat sig vilt som skjutits inom området i strid med föreningens avskjutningsregler. För målsäganderätt fordras emellertid att skadan har uppstått genom en straffbar handling som innefattas i gärningsbeskrivningen.

Även om föreningen med stöd av 26 § lagen om viltvårdsområden på civilrättslig grund må ha anspråk på det vilt som avskjutits eller dess värde, kan föreningen inte anses lida skada på grund av den åtalade gärningen eftersom anspråket inte skyddas av den straffsanktionerade handlingsnormen i 43 § 1 jaktlagen.

Gärningsbeskrivningen omfattar inte heller påstående om stöld eller annat tillgreppsbrott.

Sammantaget innebär det anförda att föreningen inte kan anses som målsägande och den har därmed inte rätt att överklaga hovrättens dom. Överklagandet skall därför avvisas.

Den ersättning LA har yrkat för sitt arbete i Högsta domstolen är skälig.

I avgörandet har deltagit: Justitieråden Gertrud Lennander, Leif Thorsson, Severin Blomstrand, Kerstin Calissendorff (referent) och Per Virdesten
Föredragande revisionssekreterare: Tyri Öhman